

ENCALLATS A CANCÚN

Comentaris sobre la Conferència Ministerial
de l'OMC a Cancún

Després de la seva V Conferència Ministerial –celebrada fa uns dies al complex turístic de Cancún (Mèxic)– l'Organització Mundial del Comerç s'enfronta a una seriosa crisi de legitimitat. Malgrat els esforços publicitaris dels països rics, els dos anys de negociacions que seguiren a la conferència de Doha tenen ben poc a veure amb una “Ronda del Desenvolupament” on la lluita contra la pobresa tingui un paper significatiu. Les prioritats del món en desenvolupament han estat ignorades en totes i cadascuna de les àrees de negociació, on han primat els interessos dels poderosos lobbys agraris i industrials dels països rics.

Si bé el fracàs de la conferència no és una bona notícia per a més d'un centenar de països pobres que necessiten desesperadament regles comercials justes, Cancún hauria pogut anar molt pitjor: la unitat dels països en desenvolupament –que van romandre plegats malgrat les pressions– i la mobilització de milions de persones a tot el món, han aconseguit convertir aquesta conferència en una fita que pot donar pas a una nova forma d'entendre les relacions comercials i el joc de poders dins l'OMC.

Per què es van trencar les negociacions?

Pocs dies abans de viatjar a Cancún, el comissari europeu d'agricultura, Franz Fischler, acusava els països en desenvolupament de demanar “la lluna i les estrelles” en el procés de negociacions. Les seves paraules –que contribuïen molt poc a millorar un ambient de negociació ja prou enrarit– deixaven entreveure el que després vam poder comprovar tots: la UE no estava disposada a fer concessions substancials als països pobres. Els Estats Units –lliures de la retòrica ‘desenvolupista’ que acompanya habitualment les declaracions de la Comissió Europea– van ser bastant més clars: només cedirien a canvi de concessions recíproques per part dels països en desenvolupament.

El cert és que les converses fracassaren perquè els països rics van arribar a Cancún sense propostes reals per convertir la Ronda del Desenvolupament de Doha en quelcom més que simple retòrica. Els temes que van centrar la negociació des del principi foren dos: l'agricultura i la introducció de l'anomenada ‘Agenda de Singapur’ (els països membres havien de decidir si es començava a negociar sobre una sèrie de nous temes, com les inversions o la competència). En el primer cas, els països en desenvolupament demanaven la reducció de les ajudes al sector agrari (en especial les que resulten més distorsionants, com els subsidis a l'exportació) i el dret de protegir la seva agricultura per raons de seguretat alimentària i desenvolupament rural, com ho fa, per exemple, la UE. Pel que fa a l'Agenda de Singapur, els països pobres es negaven a obrir negociacions sobre nous temes fins que es complissin els compromisos adquirits en assumptes ja negociats, com l'agricultura o l'obertura dels mercats del Nord en el sector tèxtil.

El cas del cotó

A banda d'aquestes qüestions, un dels temes més polèmics i que més atenció pública va atreure fou el de les ajudes al sector del cotó. Quatre països d'Àfrica occidental (Mali, Txad, Burkina Faso i Benín) presentaren una iniciativa que instava als països desenvolupats a eliminar les ajudes que els permeten exportar cotó molt per sota del cost real de producció (en particular EUA, on els seus 25 productors reben gairebé 4.000 milions de dòlars anuals). Les exportacions nord-americanes en condicions de 'dumping' han enfonsat els preus mundials del cotó i amenacen de condemnar a la pobresa més absoluta a deu milions de productors que viuen en aquests països africans.

La UE també fou denunciada, i, encara que les seves ajudes a aquest sector suposen un problema menor respecte dels EUA, el ben cert és que el suport europeu a la iniciativa africana hagués resultat determinant. Al final, ni l'un ni l'altre no van voler reaccionar. El text de l'esborrany de declaració fou un sarcasme: s'instava als països africans (víctimes de la competència deslleial nord-americana) a diversificar la seva producció i a millorar les seves polítiques de desenvolupament. Va ser una bufetada per a les esperances que molts havien posat en un tema paradigmàtic per mesurar les vertaderes intencions dels països rics respecte al desenvolupament.

La plantada dels pobres

A mesura que passaven els dies de negociació s'anava fent evident que els països pobres no aconseguirien concessions substancials. L'esborrany de declaració que es féu públic el penúltim dia al vespre reflectia de forma desproporcionada la posició europea i nord-americana decebent les expectatives de la majoria dels membres de l'OMC.

Llavors es produí quelcom inaudit en aquesta institució. Al contrari que en anteriors ocasions –on el pes polític i econòmic dels països desenvolupats acabava imposant el resultat dels acords– els països pobres van actuar de forma coordinada i van romandre units. L'anomenat Grup dels 22 (que inclou a potències del món en desenvolupament com Brasil, Índia, Sudàfrica o Xina) rebutjà en bloc la proposta. A ells s'uní un segon grup, liderat per la Unió de Països Africans, que representava a diverses desenes dels països més pobres del món. La UE i els EUA foren incapaços d'enfrontar la nova realitat política, comportant-se com si res no hagués canviat. Van subestimar la capacitat de negociació dels països pobres, on nous governs, com el brasiler, jugaren un paper essencial de liderat. Els països en vies de desenvolupament es van negar a signar un acord que oblidava les poblacions més pobres del món.

És aquest un bon resultat?

No. Els països pobres tenen dret a un bon acord que els permeti aprofitar les oportunitats que ofereix el comerç internacional per sortir de la pobresa. La intransigència dels països rics va convertir Cancún en una oportunitat perduda. Però la força que ha demostrat el món en desenvolupament, unida a la mobilització de milions de persones de tot el món, ha permès evitar un resultat pitjor, que hauria suposat un retrocés en la lluita contra la pobresa. El col·lapse de Cancún pot ser una crisi positiva si serveix perquè els països rics s'adonin que no hi haurà Ronda del Desenvolupament a menys que incloguin els interessos dels pobres.

Què passarà a partir d'ara?

Tots els treballs de la conferència tornen a Ginebra, seu de l'OMC. Tot i que encara no hi ha hagut anuncis oficials, és previsible que es convoqui en les pròximes setmanes una reunió d'alt nivell que permeti avaluar les conseqüències de la conferència de Cancún i les possibles vies per continuar endavant. El fet que els països pobres decideixin o no continuar plegats serà clau. Durant les pròximes setmanes les pressions bilaterals per part de la UE i EUA als governs del Sud seran feroços, com ho foren durant la conferència i en

el procés preparatori. Però la pilota està ara a la teulada dels països desenvolupats. Tenen dues opcions: replantejar la seva estratègia i acceptar una negociació seriosa amb els països en desenvolupament; o marginar l'OMC com a fòrum multilateral de negociacions i optar per la via ràpida –encara que complexa– dels acords regionals i bilaterals, que han proliferat en els últims anys.

Trencar el multilateralisme comercial serà sens dubte la gran temptació dels EUA. L'administració Bush pot optar per negociacions com les de l'Acord de Lliure Comerç de les Amèriques, que són davant un període clau durant l'últim trimestre d'aquest any. La situació és encara més inquietant si atenem al fet que aquest país va triar de marginar el Consell de Seguretat de l'ONU quan posà dificultats als seus plans per a l'Iraq. Per si no n'hi hagués prou, 2004 serà un any electoral per als nord-americans, i per tant el seu Govern es guardarà molt de fer concessions en sectors tan sensibles políticament com l'agrari.

El paper imprescindible de la mobilització ciutadana

Cancún ha estat un punt d'inflexió. Els països en desenvolupament han demostrat una capacitat sense precedents per actuar de forma solidària i vèncer les seves diferències internes davant un adversari comú. Però la batalla de l'opinió pública també ha estat al carrer. La societat civil s'ha mobilitzat per traslladar als països negociadors la veu de milions de persones que exigeixen un comerç amb justícia. ONG i moviments socials han aconseguit traduir per al gran públic un tema complex com és el del comerç internacional, explicant com les regles de l'OMC afecten la vida diària de tots, molt més que no pas la majoria imaginava.

Més enllà de les diferències tàctiques sobre l'OMC com a institució o sobre el contingut concret d'alguns acords, moviments com "La Via Camperola" i ONG com "Oxfam Internacional" han treballat per aconseguir un repte comú: fer del comerç internacional i de les institucions que el regeixen un instrument per al desenvolupament i l'eradicació de la pobresa. Ara que Cancún s'ha tancat en fals és més important que mai revitalitzar l'esforç de mobilització ciutadana.

Gonzalo Fanjul

*(Coordinador d'investigacions
d'Intermón Oxfam)*

Per a més informació sobre la conferència de Cancún i la campanya d'Oxfam Internacional, visiteu la pàgina web: www.comercioconjusticia.com